

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Της Δρος Μαρίας ΜΑΡΟΥΛΗ-ΖΗΛΕΜΕΝΟΥ

Μέχρι σήμερα δεν έχουμε καταλήξει σε ένα οριστικό συμπέρασμα, πόσο ο θεσμός της Γερουσίας ωφελεί το κοινοβουλευτικό πολίτευμα ή αν μόνο μία Βουλή είναι προτιμότερη. Πολλές συζητήσεις έχουν γίνει στην Ελλάδα και αλλού, που αφορούν σ' αυτή την αναγκαιότητα. Υποστηρίχθηκε μάλιστα από πολλούς, ότι η μία Βουλή καθίσταται αυταρχική, για τούτο θεωρείται αναγκαία η ύπαρξη και δευτέρου σώματος, της Γερουσίας, η οποία θα ασκεί έλεγχο στη Νομοθετική λειτουργία, και έτσι με τον τρόπο αυτό, θα εξασφαλίζεται τελειότερη κατάρτιση των νόμων¹.

Οι γνώμες διχάζονται διότι και τα δύο συστήματα, της ύπαρξης της μίας ή και των δύο Βουλών έχουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Το κυριώτερο επιχείρημα υπέρ του θεσμού της Γερουσίας είναι, ότι η ύπαρξη του δευτέρου αυτού σώματος αποτελεί σοβαρότατη εγγύηση κατά της παντοδυναμίας της πλειοψηφίας της μίας Βουλής στα κοινοβουλευτικά πολιτεύματα. Ο δεσποτισμός των Βουλών δεν είναι λιγότερο επικίνδυνος για τα Έθνη, ούτε λιγότερο καταστρεπτικός από τον δεσποτισμό των Μοναρχών.

Κατά την αντιπροσωπευτική, εν τούτοις, θεωρία, όπου φορέας της εξουσίας είναι ο λαός, που αποτελεί μία και αδιαίρετο εξουσία, δεν είναι δυνατό να έχει δύο όργανα εκπροσώπησης, την Βουλή και την Γερουσία. Ή και τα δύο σώματα θα εκλέγονται κατά τον ίδιο τρόπο (από τους ίδιους εκλογείς), οπότε το ένα σώμα θα είναι άχρηστο, ή θα εκλέγονται από διαφορετικούς εκλογείς, η κατά τρόπο διαφορετικό, οπότε το ένα σώμα κατ' ανάγκη θα αποβεί αριστοκρατικό.

Η πρώτη κατά την αρχαιότητα γνωστή Γερουσία - οι Γέροντες - γνωστή στα ομηρικά χρόνια, ήταν σύμβουλοι του βασιλέα και του παρεστέκοντο στο στρατιωτικό και δικαστικό του έργο². Ο Αριστοτέλης, ο Πλάτων, ο Λυκούργος, ο Σόλων επινόησαν πρώτοι το «θεσμό της Γερουσίας» και τον στήριξαν με λογικά επιχειρήματα, για να τον παραλάβουν

1. Charles de Montesquieu: *Esprits des Lois*. Βιβλίο XI, κεφ. VI.

2. Ομήρου *Ιλιάς*, Β. 53: Αναφέρεται Βουλή των Γερόντων. Αργότερα στα περισσότερο αριστοκρατικά καθεστώτα η Βουλή περιέπεσε σε αχρηστία και παρέμεινε ο όρος Γερουσία η Γεροντία η Γερωχία, όπως ονομαζόταν στη Σπάρτη.

στη συνέχεια οι Ρωμαίοι και να τον αναπτύξουν οι Άγγλοι, οι Γάλλοι, οι Ιταλοί και όλα τα σύγχρονα πολιτεύματα³.

Στους κλασσικούς χρόνους τη Γερουσία, ως σώμα, αποτελούσαν ισόβια μέλη, ο δε αριθμός τους ποίκιλε από πόλη σε πόλη, είχε δε εξουσία νομοπαρασκευαστική εκτελεστική και δικαστική⁴. Από τις πόλεις της αρχαίας Ελλάδας τις κυριότερες πληροφορίες της έχουμε για τη Γερουσία στη Σπάρτη⁵.

Όταν οι Δωριείς εισχώρησαν στην κοιλάδα του Ευρώτα, αφού εγκαταστάθηκαν στη Σπάρτη, σχημάτισαν δύο κρατίδια, τα οποία λίγο αργότερα περί τον 10ο αιώνα π.Χ. συνενώθηκαν σε 2 Βασιλείς και 2 Συμβούλια Γερόντων⁶. Η Γερουσία στη Σπάρτη απέκτησε μεγάλο κύρος από τον 8ο έως και τον 4ο αιώνα, αλλά το έχασε με τις δημοκρατικές κινήσεις τον 3ο αιώνα. Γενικά στις δωρικές πόλεις-κράτη η Γερουσία ήταν κύριο όργανο και προπύργο της ολιγαρχίας.

3. Η Γερουσία ή Σύγκλητος (Senatus από το senex: γέρος) όπως απεκαλείτο στην Αρχαία Ρώμη υπήρξε το σοφότερο Σώμα στη Διοίκηση των κοινών. Η αντιπροσωπεύουσα το κοινό (πλήθος) Βουλή στη Ρώμη, δεν έχει την απαιτούμενη παιδεία και μόρφωση για τούτο αναπληρούται υπό ετέρου Σώματος με προσόν την ειδική εκπαίδευση και τις ιδιαίτερες γνώσεις. Η Γερουσία ήταν ένα από τα ανώτατα όργανα του κράτους.

Δημιουργήθηκε από το Συμβούλιο των παλαιότερων πατριαρχικών γενών κατά τα τέλη της εποχής της βασιλείας (6ος αιώνας περίπου π.Χ.). Ουσιαστικά επρόκειτο για το κρατικό συμβούλιο του βασιλιά. (Η ρωμαϊκή Γερουσία στα ελληνικά ονομάζεται και Σύγκλητος). «...Η Ρωμαϊκή Σύγκλητος επάλαισεν υπέρ της σωτηρίας του πολιτεύματος, ανεδείχθη η ακρόπολις αυτού και εις τους βράχους αυτής εδραύσθησαν πολλάκις κύματα της δημαγωγίας». «Πρόδηλον είναι, ότι ο θεσμός της Γερουσίας για να αποβεί επωφελής σε κάθε έθνος πρέπει να απαρτίζεται από τους σωφρονέστερους και περισσότερο μορφωμένους, και έντιμους άνδρες...» Κ. Παπαρηγόπουλου, ΙΕΕ, τ. Α', σ. 19. Πλούταρχου: Ρωμύλος, κεφ. 13, όπου ο Πλούταρχος αναφέρει, ότι η Γερουσία ως θεσμός καθιερώθηκε από τον Ρωμύλο. Στην περίοδο της δημοκρατίας κατά τη διάρκεια των κοινωνικών αγώνων (5ος-3ος π.Χ. αιώνες) η εξουσία της Γερουσίας περιορίστηκε προς όφελος των «Εκκλησιών» δηλ. των συνελεύσεων του λαού. Από τον 3ο έως τον 1ο αιώνα π.Χ. η Γερουσία εξέταζε προσεκτικά τα νομοσχέδια, που εισήγαγε προς ψήφιση στις συνελεύσεις του λαού. Στην Γερουσία ανήκε ή ευθύνη της καθοδήγησης των στρατιωτικών υποθέσεων, της εξωτερικής πολιτικής κ.ά. Η Γερουσία μετατράπηκε σε Συμβούλιο της πόλης της Ρώμης στους χρόνους του Διοκληπιανού, ενώ στην εποχή του Μεγάλου Κωνσταντίνου 4ος αιώνας μ.Χ.) συγκροτήθηκε Γερουσία και στην Κωνσταντινούπολη, που εξισώθηκε, όσον αφορά στα δικαιώματα της με αυτά της Γερουσίας της Ρώμης.

4. Θουκυδίδου 5, 47: Στο Άργος η Γερουσία αριθμούσε 80 μέλη. Αριστοτέλους πολιτικά, Ε, 6: Ο αριθμός των Γερουσιαστών στην «Ηλιδα ήταν 90 μέλη και στη Σπάρτη 30. Στην Κρήτη η Γερουσία αποτελούσαν 30 μέλη ή 20, αφού η νομοθεσία έμοιαζε πολύ με τους θεσμούς της Σπάρτης και ονομάζεται Βουλή. Ο αριθμός των γερόντων οφείλεται στη γεωγραφική διαίρεση της Σπάρτης σε 9 τμήματα (ωβαί) μαζί με τη βασική αρχέγονη συγκρότησή της από τρεις δωρικές φυλές. (Υλλείς, Δομάνες, Πάμφυλοι).

5. Αριστοτέλους Πολιτικά Β' 9, 22 και 23. Ηρόδοτου Ι, 65 και 6, 57. Ο Αριστοτέλης λέγει, ότι ο τρόπος εκλογής των γερόντων στη Σπάρτη ήταν παιδαριώδης. Μέσα στην Απέλλα, όπως απεκαλείτο η γενική συνέλευση των Σπαρτιατών (δηλαδή των «ομοίων» που είχαν ίσα δικαιώματα) οι υποψήφιοι παρουσιάζονταν με τη σειρά, που είχαν κληρωθεί και ενώ οι παρευρισκόμενοι έδειχναν την προτίμησή τους διά βοής, οι κριτές, που ευρίσκοντο σε διπλανή αίθουσα, έκριναν από την ένταση και τη διάρκεια της φωνής και έτσι εξέλεγαν το νέο μέλος της Γερουσίας. «Άθλον αρετής» χαρακτηρίζουν το αξίωμα οι Αριστοτέλης και Δημοσθένης (20, 107). Από τη φράση, ότι «οι καλοί καγαθοί» γίνονταν μέλη της Γερουσίας φαίνεται, ότι ήταν αριστοκρατικής καταγωγής. Πλούταρχου Λυκούργος, 5-6. Στους αρχαϊκούς χρόνους η Γερουσία απέκτησε το δικαίωμα να ακυρώνει αποφάσεις της Απέλλας. Τούτο όριζε νόμος του Θεόπομπου, που ήταν μία προσθήκη στη Λυκούργειο Ρήτρα.

6. ΙΕΕ. ΤΟΜΟΣ Β' σ.31-32. Εκ των αρχαίων ελλήνων πολιτικών φιλοσόφων ο Πλούταρχος και ο Πλάτων παρομοίασαν την πολιτεία ως πλοίο μέσα σε τρικυμία, την δε Γερουσία σαν μία δεύτερη άγκυρα, η οποία διασώζει το πλοίο από τα βίαια κύματα: «...την άνω Βουλήν επίσκοπον πάντων και φύλακα των νόμων εκάθισεν, οϊόμενος επί δυσι Βουλαίς, ώσπερ αγκύρας ορμούσαν ήπτον εν σάλω την πόλιν έσεσθαι και μαλλον αιρεμούντα τον Δήμον παρέξειν...» (Πλούταρχου εν βίω Σόλωνος). Την παρομοίωση αυτή δέχονται και πολλοί εκ των νεωτέρων μελετητών.

Τα Συμβούλια των Γερόντων, στα φυλετικά κράτη, σχηματίζονταν από τους αρχηγούς των μεγάλων τμημάτων του φύλου (φυλών, φατριών), και η επίδρασή τους στη διοίκηση του κράτους ήταν αποτέλεσμα μεταβλητών συνθέσεων των θεωρητικών δικαιωμάτων τους, που απέρρεαν από το σχετικό εθιμικό δίκαιο, με τον πραγματικό συσχετισμό δυνάμεων, ανάμεσα σ' αυτά τα σώματα και τους βασιλείς. Τα ελληνικά κράτη πήραν τη μορφή πόλεως περί τον 8ο αι. π.Χ. όταν, απέκτησαν Βουλή με πολύ περισσότερα μέλη, που αναδεικνύονταν με κάποιο τρόπο εκλογής, γεγονός που κατέστησε αυτά τα σώματα περισσότερο αντιπροσωπευτικά.

Αυτό το σώμα άρχισε να λειτουργεί όχι άτυπα, όπως τα συμβούλια των Γερόντων, αλλά με κάποια στοιχειώδη δικονομία καθορίστηκαν με ακρίβεια οι αρμοδιότητες αυτού του σώματος, ανάμεσα στις αρμοδιότητές του περιέχονταν η αποκλειστικότητα στην έκδοση νόμων (όχι απαραίτητα) και η συμμετοχή στη διατύπωση των νομοσχεδίων, που να υπόκεινται στη συνέχεια στην έγκριση της Εκκλησίας του Δήμου, αλλά να μην επιδέχονται τροποποίηση από αυτήν^{7,8}.

Συγκροτείται, έτσι, μία Γερουσία από 30 μέλη, τους δύο βασιλείς, έναν εκπρόσωπο του γένους των Αιγιδών και 27 Γέροντες. Σε σχέση με τα ισχύοντα σε φυλετικά κράτη τρία είναι τα αξιοπαρατήρητα σημεία:

Ο αριθμός των μελών της Γερουσίας είναι αρκετά μεγαλύτερος από τον αριθμό των μελών των φυλετικών συμβουλίων.

Η ενσωμάτωση των βασιλέων στο ίδιο αυτό σώμα.

Η ανάληψη από τη Γερουσία συγκεκριμένης αποστολής στη νομοθετική διαδικασία⁹.

Στα Μοναρχικά πολιτεύματα η Γερουσία εμφανίζεται ως συμβουλευτικό σώμα του Μονάρχη, τα μέλη της διορίζοντο από αυτόν και επιλέγονταν από την αριστοκρατική τάξη. Στην Αγγλία χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Βουλή των Λόρδων, θεσμός που στηρίχθηκε, αναπτύχθηκε και διασκευάστηκε σύμφωνα με τα ήθη και έθιμα του Αγγλικού Κράτους και εδραιώθηκε διά της κληρονομικής διαδοχής και της ισοβιότητας των Γερουσιαστών¹⁰.

Στη Γαλλία, σύμφωνα με το άρθ. 27 του Συντάγματος του 1814, ο Μονάρχης είχε το δικαίωμα διορισμού απεριόριστου αριθμού Γερουσιαστών, οι οποίοι ήσαν ισόβιοι ή διορίζοντο κληρονομικώς δικαίω. Η Γερουσία εθεωρείτο το αναγκαίο σώμα προς αποφυγή των συγκρούσεων μεταξύ του βασιλέως της αριστοκρατίας και του λαού.

7. Όπ. αν., σελ. 48.

8. Οι θεσμικές μεταρρυθμίσεις στη Σπάρτη περιέχονται στη λεγόμενη «ρήτρα», που αναφέρει ο Πλούταρχος θεωρώντας την χρυσό, που έδωσε στο Λυκούργο το Μαντείο των Δελφών. Η άποψη του Πλούταρχου δεν είναι σήμερα παραδεκτή. Οι θεσμικές μεταρρυθμίσεις στην Σπάρτη πιθανότατα είναι το αποκορύφωμα εξελίξεων, που άρχισαν από τον πόλεμο των Σπαρτιατών εναντίον των Αμυκλαίων, των Φαριτών και των Γερουθραιών και εντάθηκαν μέσα στους πολέμους, που ακολούθησαν και τα προβλήματα, που προέκυψαν με αποτέλεσμα η Γερουσία να διευρυνθεί και να αποκτήσει συγκεκριμένα δικαιώματα, οι βασιλείς να χάσουν την αυτοτέλεια, που είχαν πριν στον τομέα λήψης αποφάσεων και να γίνουν όπως ξέρουμε από μεταγενέστερες πηγές) πρόεδροι της Γερουσίας.

9. Όπ. αν. παρ. σελ. 50-51 (α' μισό 8ου αιώνα π.Χ.).

10. Archives Parlementaires Σειρά I, T.8 σ.517. Οι Γερουσιαστές εκλέγονται (διορίζονται) από τον Βασιλέα... ουδείς από τους δεσποπικά κυβερνήσαντες την Αγγλία Βασιλείς επροζένησε τόσο κακό στην πατρίδα όσα δεινά επροζένησε το μόνο Κοινοβούλιο (Long Parliament)....

Η Βουλή των Λόρδων είχε αρχικώς προορισμό να δικάζει ως Εφετείο τους προτεινόμενους νόμους από την Βουλή των Κοινοτόπων. Εξέλεγε προς τούτο ειδικά Μέλη τα οποία και εκαλούντο Μέλη της εφέσεως. Τούτο καθιερώθηκε με ειδικό Νόμο το 1876.

Το 1815 επανερχόμενος ο Ναπολέων ο Α΄ στη Γαλλία ανέθεσε στον φιλελεύθερο πολιτικό συγγραφέα Benjamin Constant την σύνταξη πλέον φιλελεύθερου συντάγματος. Τούτος επηρεασμένος από το Αγγλικό πολίτευμα, περιέλαβε στο παραδοθέν σ' αυτόν αυτοκρατορικό σχέδιο συντάγματος και τον θεσμό της Γερουσίας: «...στην Αγγλία η Γερουσία έχει καλώς, διότι μέσα από αυτήν οι Λόρδοι παρέχουν τις ελευθερίες εις τον λαόν, παράγουν και διαμορφώνουν το αγγλικό πολίτευμα, για τούτο είναι σεβαστοί εκ παραδόσεως από το λαό και εξασκούν σ' αυτόν μία γοητεία», ήταν η παρατήρηση του Ναπολέοντα όταν μελέτησε το σχέδιο συντάγματος, που του παρουσιάστηκε.

Στη Γαλλική Εθνοσυνέλευση του 1887, στη συζήτηση περί της χρησιμότητας της Γερουσίας, θεωρήθηκε, ότι η δεύτερη Βουλή ήταν κώλυμα για την πρόοδο και την ελευθερία και φραγμός κατά της εθνικής θελήσεως.

Η αναγκαιότητα όμως του θεσμού της Γερουσίας πρέπει να εξετασθεί και μέσα από τη διάκριση των κρατών σε: σύγχρονα κράτη (états unitaires) και σύνθετα κράτη (etats compose), τα οποία στη συνέχεια διακρίνονται σε συμπολιτείες (confédération d'états), ομοσπονδιακές πολιτείες (états federatifs), και, πολιτικές, προσωπικές ή πραγματικές ενώσεις. «Στα σύνθετα κράτη το κοινοβούλιο αποτελείται από δύο σώματα: α. Τη Βουλή και β. Τη Γερουσία. Στις ομοσπονδίες υφίστανται δύο κυβερνώσες δυνάμεις, εκ των οποίων, η κάθε μία έχει τη δική της εκπροσώπηση στο Κοινοβούλιο, δηλαδή η ομοσπονδία αποτελείται από το σύνολο του λαού τη σύνθετης πολιτείας και το λαό κάθε μίας των πολιτειών, από τις οποίες αποτελείται η ομοσπονδία. Το Κοινοβούλιο αυτών των πολιτειών αποτελείται από δύο Βουλές, η μία αντιπροσωπεύει τον ομοσπονδιακό λαό και η άλλη το σύνολο των πολιτών των διαφόρων κρατών που αποτελούν την ομοσπονδία»¹¹. Είναι προφανής λοιπόν, στις σύνθετες πολιτείες, η ανάγκη της ύπαρξης των δύο Βουλών.

Σε κράτη με μοναρχικό πολίτευμα οι Γερουσιαστές διορίζονται από τον Μονάρχη σε αντίθεση με τα σύγχρονα δημοκρατικά πολιτεύματα, όπου οι Γερουσιαστές εκλέγονται κατά τον ίδιο τρόπο, που εκλέγονται οι Βουλευτές.

Και άλλα έθνη στη συνέχεια, τα οποία έχουν επιλέξει τον αντιπροσωπευτικό τρόπο διακυβέρνησης, διαμόρφωσαν και τελειοποίησαν τον θεσμό αυτό, σύμφωνα πάντα με την εξέλιξη του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος¹². Η σύσταση ενός συντηρητικού σώματος, όπως αποφαινεται ο Άγγλος J.St. Mill έχει ως προορισμό να μετριάξει τις ορμές της δημοκρατικής υπεροχής, όπως συνάγεται και από το παράδειγμα της Συγκλήτου στην Αρχαία Ρώμη, που υπήρξε το πλέον συνετό και σοφό Σώμα στην διοίκηση των κοινών.

Η λαϊκή Βουλή, που αντιπροσωπεύει τα πλήθη έχει την έλλειψη της ειδικής εκπαίδευσης, η οποία έλλειψη αναπληρούται με τη σύσταση ετέρου Σώματος, που απαρτίζεται από άνδρες ειδικής εκπαίδευσης και ειδικών γνώσεων. Η μία Βουλή εκπροσωπεί τα αισθήματα των πολλών, ενώ η άλλη, εκπροσωπεί την πραγματική ικανότητα, που έχει αποκτηθεί κυρίως από την πείρα εκ της ενασχόλησης με τα κοινά, ή εκ των γνώσεων. Η πλειοψηφία της μίας Βουλής, που αποτελείται από τα ίδια άτομα, που έχουν εξασφαλι-

11. Κ.Δ. Πολυχρονιάδου: *Στοιχεία Συνταγματικού Δικαίου*, ά. χρ.

12. Jean Paul Esmein: *Elements du droit constitutionnel Français et compare T.1 σ. 124, 1921 και Droit Constitutionnel σ.748.*

σμένη την νίκη καθίσταται αλαζών και δεσποτική, όταν οι πράξεις της δεν κρίνονται από άλλη εξουσία¹³.

Η ύπαρξη των δύο Βουλών αποτελεί εγγύηση κατά της τυραννίας, που ξεκινά από την παντοδυναμία και της μίας Βουλής εις τα κοινοβουλευτικά πολιτεύματα, λέγει ο Montesquie στο βιβλίο του «το πνεύμα των νόμων»^{13α}.

Επιφανείς γάλλοι πολιτικοί και συγγραφείς και ο εισηγητής της Επιτροπής του πολιτεύματος στη νεώτερη Εθνική Συνέλευση, που συνήλθε μετά την κατάργηση της Αυτοκρατορίας, ο Laboulaye, υπεγράμμιζε χαρακτηριστικά: «...πρέπει να διαιρέσουμε τη νομοθετική εξουσία, να διασπάσουμε, κατά τινά τρόπον τα δεσμά, να την καταστήσουμε πανίσχυρη για την υπηρεσία της ελευθερίας και ανίκανη να βλάψει το Έθνος. Εμπιστευόμενοι σε μία και μόνη Βουλή, προετοιμάζουμε τους δρόμους της αναρχίας και της δικτατορίας, είναι δε σαν να βαδίζουμε στην απώλεια που συνεπάγεται ο δεσποτισμός»¹⁴. Οι Constant, Despages, Tocqueville Bois d'Anglais, Bertrand και πλήθος άλλων συνταγματολόγων αποφαίνονται, επίσης, περί της ύπαρξης των δύο Βουλών^{14α}.

Η Αγγλία και η Γαλλία μας δίδουν πολλές αποδείξεις ενάσκησης τυραννικής εξουσίας από μία και μόνη Βουλή, η οποία εξουσία καταγγέλθηκε επίσημα από το βήμα της Constituante: «...ουδείς από τους δεσποτικά κυβερνήσαντες την Αγγλίαν Βασιλείς προξένησε στην πατρίδα του τόσα δεινά, όσα το μακρόν μόνον Κοινοβούλιον (long Parliament)». Στη Γαλλία ο Traine, διάσημος πολιτειολόγος, επιχείρησε σύγκριση της Γερουσίας με τους δεσποτικούς Μονάρχες, που βασίλευσαν στη Γαλλία¹⁵.

Εκεί που οι γνώμες αυτές αποκτούν απόλυτο κύρος είναι τα δημοκρατικά κράτη του Βελγίου και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.

Ο Alexis de Tocqueville ισχυρίζεται, ότι «η Νομοθετική εξουσία είναι η μεγαλύτερη και ανώτατη δύναμη σε κάθε Έθνος με ελεύθερο πολίτευμα. Τη δύναμή της αυτή την επεκτείνει με επιμονή και στην ορμητική της δράση παρασύρει κάθε άλλη εξουσία. Εάν η Νομοθετική εξουσία συγκεντρωθεί σε ένα και μόνο Σώμα δεν υπάρχει πλέον περιορισμός στην απεριόριστο άσκηση της δύναμής της...»¹⁶

Σήμερα στις Η.Π.Α. η ανάγκη ύπαρξης των δύο Βουλών αποτελεί αξίωμα της πολιτικής επιστήμης και στηρίζεται στην πεποίθηση, ότι η στάση κάθε Εθνοσυνέλευσης για να αποφευχθεί από το να γίνει πιεστική και διεφθαρμένη, πρέπει να ελέγχεται και από μία δεύτερη Βουλή με ίσες εξουσίες.

13. Η μία Βουλή είναι η Βουλή του λαού, η άλλη Βουλή είναι η Βουλή των Πολιτικών ανδρών που έχουν περάσει από τα σπουδαιότερα δημόσια αξιώματα.

13α. Charles de Montesquieu: *Esprits des Loix*, βιβλίο XI κεφ. VI.

14. Αγόρευση του Laboulaye στη συνεδρίαση της Εθνικής Συνέλευσης της 28 Φεβρουαρίου 1893.

14α. *Op. av. Archives parlementaires: Σειρά I T.8, σ.518. Benjamin Constant: Oeuvres, ed. J. Chevalier. Coll. Les Pleiades. Paris, 1957. J. Lively: The social and Political Thought of A.de Tocqueville. Oxford, 1962.*

15. *Les origines de la France contemporaine: τ.7, p.283. Π.Σακίνη. Το σύστημα των δύο Βουλών, σ.10.*

16. Γάλλος πολιτικός και ιστορικός, ερμηνευτής του συντάγματος των Ηνωμένων Πολιτειών με το έργο τους «*Ou Va la Democratie en Amerique*» 1835-1840.

Έτσι στο Σ. των Η.Π.Α. περιορίζεται το Νομοθετικό Σώμα με διαίρεση, όπως ακριβώς έκαναν οι Ρωμαίοι, οι οποίοι είχαν περιορίσει την εκτελεστική εξουσία με την αντικατάσταση του ενός Βασιλέως διά των δύο Υπάτων¹⁷.

Στο ελληνικό συνταγματικό δίκαιο ο Ν.Ι. Σαρίπολος επικαλείται «...το απαραίτητο της συμμετοχής των μορφωμένων και εγκρίτων εις τα της πολιτείας και ισχυρίζεται, ότι οι δύο Βουλές εξασφαλίζουν τον μετριασμό των παθών και προκαλείται η υπέρ των κοινών άμλλα». Ο ίδιος ομιλεί περί μίας τρίτης δύναμης, η οποία εν μέσω των δύο πολιτειακών Αρχών, της Δημοτικής Αρχής και του Ανώτατου Άρχοντα «...ανακαλεί αυτούς προς την εκπλήρωση του σκοπού της κοινωνίας. Η δύναμη αυτή συσφίγγει τους δεσμούς χωρίς να τους σταματά. Συγκρατεί τις δυνάμεις εκατέρωθεν και δεν επιτρέπει την αύξησιν υπέρ τα συνταγματικά όρια»¹⁸.

Η Γερουσία, ως δεύτερη Βουλή, καθιερώθηκε στην Ελλάδα με το Σύνταγμα του 1844, όπου οι Γερουσιαστές διορίζοντο από τον Βασιλέα και ήσαν ισόβιοι¹⁹.

Προηγουμένως όμως η Γερουσία λειτούργησε ως θεσμός μετά την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα με την ίδρυση της Πελοποννησιακής Γερουσίας, της Γερουσίας της Δυτικής Ελλάδας και της Γερουσίας της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδας²⁰.

Ο θεσμός της Γερουσίας καταργήθηκε στα επόμενα Συντάγματα του 1864 και 1911 και επαναλειτούργησε με το δημοκρατικό Σύνταγμα του 1927²¹. Αυτή ήταν και η τελευταία φορά, που ο θεσμός της Γερουσίας λειτούργησε στα ελληνικά συντάγματα.

Σημειώνεται ότι κατά την διανυόμενη περίοδο ο θεσμός προβλέπεται σε πολλά από τα σύγχρονα ευρωπαϊκά Συντάγματα, σε κράτη, που λειτουργούν με τη μορφή προεδρικού κοινοβουλευτικού συστήματος διακυβέρνησης, η σε κράτη με πολίτευμα κοινοβουλευτικής Μοναρχίας.

Κράτη που λειτουργούν με δύο βουλές στην Ε.Ε. (προ διεύρυνσης)

Ηνωμένο Βασίλειο

Το πολίτευμα του Ηνωμένου Βασιλείου λειτουργεί με το σύστημα των δύο Βουλών. Με την Κοινοβουλευτική Πράξη του 1911 προτάθηκε σχέδιο αντικατάστασης της Βου-

17. T. Bryce: *The American Commonwealth*, τ.1 σ.461.

18. Ν.Ι. Σαρίπολος: *Συνταγματικό Δίκαιο*, τ.2, σ.498-508.

19. Κατά τις Εθνικές Συνελεύσεις του 1843 και του 1863 στην μεν πρώτη έγινε αποδεκτός ο θεσμός της Γερουσίας στη δε δεύτερη απερρίφθη με ισοψηφία. Κατά το Σύνταγμα του 1844 «η Νομοθετική εξουσία ενεργείται από τον Βασιλέα, την Βουλή και την Γερουσία» (άρθρο 49), όπου εμφανίζεται πλήρης ισοδυναμία της Γερουσίας με τη Βουλή. «Η Γερουσία είναι μέρος αναπόσπαστον της νομοθετικής εξουσίας». Το πολίτευμα της απολύτου Μοναρχίας την εποχή εκείνη διεδέχθει το πολίτευμα της Συνταγματικής Μοναρχίας. Η γερουσία καταργήθηκε με την Επανάσταση του 1862, με την οποία κατελύθη και η δυναστεία του Όθωνα και τυπικά με το ψήφισμα της Β' εν Αθήναις Εθνοσυνέλευσης το 1863. Η ίδια συνέλευση με την επιψήφιση του Συντάγματος του 1864 καθιέρωσε το σύστημα της μονήρους βουλής με 211 ψήφους υπέρ και 62 κατά. Κατά την αναθεώρηση του Συντάγματος του 1911 δεν προεβλέπετο ο θεσμός της Γερουσίας.

20. Σπήλιου Σπηλιάκου: *Η Συνέλευση των Καλιτεζών και η πρώτη Πελοποννησιακή Γερουσία*. Πειραιάς, 1961, σ.127. Τάσου Αθ. Γρησόπουλου: *Η εκ της Συνέλευσης των Καλιτεζών προελθούσα Πελοποννησιακή Γερουσία*. Ανάτυπο εκ του 17ου τόμου (1963-1964), Δελτίου Ιστορικής Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος, Αθήνα, 1964, σ.173-245.

21. Κατά το Σύνταγμα του 1927 η «Γερουσία» απαρτίζεται από 120 Γερουσιαστές, οι οποίοι εκλέγονται για 9 χρόνια ανανεούμενοι ανά τριετία, κατά το 1/3. Η αρμοδιότητα της Γερουσίας υπήρξε πολυμερής: Συντακτική, Δικαστική, Πολιτική και προ παντός Νομοθετική. Τα δύο σώματα συνεργάζονται ισόσημα και αποτελούν την Εθνική Συνέλευση. Συνεργάζονται δε και για εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας. Όσον αφορά στην Δικαστική εξουσία η Βουλή κατηγορεί, η δε Γερουσία δικάζει.

λής των Λόρδων από μία δεύτερη Βουλή σε όχι πλέον κληρονομική βάση, σύμφωνα με το οποίο το Κοινοβούλιο εμφανίζετο να θέτει κανόνες και περιορισμούς στην παντοδυναμία της Βουλής των Λόρδων.

Αυστρία

Σύμφωνα με το αρθ. 24 του αυστριακού Σ. του 1929, στο κεφ. II «η νομοθετική λειτουργία ασκείται από κοινού, από τη Βουλή των Αντιπροσώπων και τη Γερουσία».

Βέλγιο

Κατά το Σ. του 1893/1921/1929 άρθ.32 «οι δύο Βουλές αντιπροσωπεύουν το Έθνος». Κατά την αναθεώρηση του 1971 σύμφωνα με το άρθρο 47 «τα μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων εκλέγονται με άμεση ψηφοφορία κάθε τέσσερα χρόνια. Οι Γερουσιαστές εκλέγονται βάσει του πληθυσμού κάθε επαρχίας» κατ' εφαρμογή του ίδιου άρθρου. Το αναθεωρημένο Σύνταγμα του 1993, στο άρθρο 67 άλλαξε δραματικά τη σύνθετη της Γερουσίας με τον αριθμό των Γερουσιαστών να μειώνεται από 184 σε 71.

Γαλλία

Κατά την τελευταία αναθεώρηση του Σ.1958/62 που έγινε το 1963 και σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ. 1 «το Κοινοβούλιο περιλαμβάνει την Εθνική Συνέλευση και τη Γερουσία» 24 παρ. 2, «οι Βουλευτές εκλέγονται με άμεση ψηφοφορία», 24 παρ. 3, «οι δε Γερουσιαστές εκλέγονται με έμμεση ψηφοφορία. Η Γερουσία εξασφαλίζει την αντιπροσώπευση των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης της Δημοκρατίας. Οι εκτός της Γαλλίας εγκατεστημένοι Γάλλοι αντιπροσωπεύονται στη Γερουσία».

Ιρλανδία

Κατά το Σ.1937/1972 το Εθνικό Κοινοβούλιο αποτελείται από τη Βουλή και τη Γερουσία. Κατά το άρθρο 18 «η Γερουσία αποτελείται από 60 μέλη εκ των οποίων τα 11 ονομάζονται και τα 59 εκλέγονται. Τα διοριζόμενα μέλη ονομάζονται με προηγούμενη συναίνεσή τους από τον Πρωθυπουργό».

Ιταλία

Η Ιταλική Βουλή συνίσταται από το Κοινοβούλιο και τη Γερουσία της Δημοκρατίας σύμφωνα με το άρθρο 55 του Σ. του 1948/1967. «Η Βουλή αποτελείται από δύο σώματα, το Κοινοβούλιο και τη Γερουσία», σύμφωνα με το άρθρο 57 του Σ. Οι Γερουσιαστές εκλέγονται με βάση τις εκλογικές περιφέρειες και είναι 315 και 6 που εκλέγονται από την Ιταλική διασπορά. Κατά το άρθ. 58 «οι Γερουσιαστές εκλέγονται από το λαό με την προϋπόθεση, ότι οι εκλογείς έχουν ηλικία άνω των 25 ετών, για διάρκεια 5 ετών».

Ισπανία

Σύμφωνα με το ισπανικό Σύνταγμα του 1978 και κατά το άρθ. 66 «η Βουλή αποτελείται από το Βουλή των Αντιπροσώπων και τη Γερουσία». «Οι Γερουσιαστές εκλέγονται άμεσα από το λαό της κάθε περιφέρειας για 4 χρόνια» άρθ. 69. Η Γενική Βουλή (Odelsting) απαρτίζεται από 165 μέλη, που εκλέγονται άμεσα και με αναλογικό σύστημα.

Ολλανδία

Κατά το Σ. του 1983 «το Κοινοβούλιο αντιπροσωπεύει το σύνολο του ολλανδικού λαού», σύμφωνα με το άρθρο 50, και «χωρίζεται σε πρώτη και δεύτερη Βουλή». Η δεύτερη

Βουλή, αποτελείται από 150 μέλη, ενώ η πρώτη Βουλή αποτελείται από 75 μέλη, άρθρο 51. Τα μέλη και των δύο Βουλών «εκλέγονται σύμφωνα με την αρχή της αναλογικής αντιπροσώπευσης», άρθρο 53, «τα μέλη της δεύτερης Βουλής εκλέγονται απ' ευθείας από το λαό», άρθ. 54, «τα μέλη της πρώτης Βουλής επιλέγονται από τα μέλη των Περιφερειακών Συμβουλίων», άρθ. 55.

Κράτη που λειτουργούν με μία Βουλή (προ διεύθυνσης)

Η νομοθετική εξουσία ασκείται από μία μόνο Βουλή στις χώρες:

Δανία

Κατά το Σ. το 1992 άρθ. 28 «το Κοινοβούλιο αποτελείται από μία Βουλή με 179 μέλη εκ των οποίων δύο μέλη εκλέγονται από τα Νησιά Φερόε και δύο Μέλη από τη Γροιλανδία».

Ελλάδα

Κατά το Σ.1975/1986/2001 άρθ. 51 παρ. 1 «ο αριθμός των μελών του Κοινοβουλίου ορίζεται σε όχι κάτω από 200 και όχι περισσότερους από 300».

Λουξεμβούργο

Κατά το Σ.1868/1996/1998 «την άσκηση της Νομοθετικής Εξουσίας ασκεί η Βουλή των Αντιπροσώπων», άρθ. 50, «η δε Βουλή αποτελείται από 50 Βουλευτές, που εκλέγονται απ' ευθείας από το λαό» άρθ. 51.

Πορτογαλία

Η Βουλή της Δημοκρατίας έχει τουλάχιστον 230 έως 235 Μέλη, σύμφωνα με το Σ. του 1976. «η Βουλή της Δημοκρατίας είναι το αντιπροσωπευτικό Σώμα των Πορτογάλων πολιτών», άρθ. 150.

Σουηδία

Κατά το άρθ. 4 παρ. 1 του Σ.1975 «το Κοινοβούλιο πρωτίστως αντιπροσωπεύει τον λαό και αποτελείται από μία μόνο Βουλή».

Φινλανδία

Κατά το Σ. του 1999/2000 «ο λαός της Φινλανδίας αντιπροσωπεύεται από το Κοινοβούλιο, το οποίο αποτελείται από 200 αντιπροσώπους»... Οι Βουλευτές εκλέγονται απ' ευθείας από το λαό», άρθ. 25.

Από την ανωτέρω έρευνα καταλήγουμε στο ότι η Γερουσία έχει δύο ιδιότητες: Α. Τη Νομοθετική, κατά την οποία ερμηνεύει την αυθεντικότητα των νόμων, κρίνει αν αυτοί συνάδουν προς το Σύνταγμα και επιβλέπει την τήρησή τους. Εισηγείται, ακόμη, νόμους, που αυτή κρίνει, ότι είναι αναγκαίοι για κοινωνικές και εθνικές ανάγκες. Β. Την πολιτική ιδιότητα με την οποία παρακολουθεί και ελέγχει την πολιτική πορεία της Κυβέρνησης, ελέγχει αυτήν τόσο στο οικονομικό της έργο, όσο και σε θέματα εξωτερικής πολιτικής.

Όλες οι Κυβερνήσεις δέον να απολαύουν της εμπιστοσύνης και των δύο Βουλών Βουλής και Γερουσίας. Η Γερουσία υφίσταται στα σύγχρονα πολιτεύματα, είτε γιατί επικράτησε το συντηρητικό πνεύμα της διατήρησης των θεσμών, είτε γιατί θεωρήθηκε απαραίτητο όργανο ομαλής λειτουργίας του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος.

Ενδεικτική Ελληνική Βιβλιογραφία

N. ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΣ: Συνταγματικό Δίκαιο, τ.1, 1897.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ: Πολιτικά Β' Ε' και Ζ'.

ΗΡΟΔΟΤΟΣ: Α' 65 και Δ'.

ΘΟΥΚΙΔΙΔΗΣ: Α' και Ε'.

Λ. ΝΑΚΟΥ: Η Δεύτερη Βουλή. 1910.

ΟΜΗΡΟΥ: Ιλιάς Β'.

Κ. ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Ιστορία Ελληνικού Έθνους, τ.Α'.

ΠΛΑΤΩΝ: Νόμοι.

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ: Λυκούργος. Άγης. Ρωμύλος.

Κ.Δ. ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΑΔΗΣ: Στοιχεία Συνταγματικού Δικαίου. Αθήνα.

Ν.Ι. ΣΑΡΙΠΟΛΟΣ: Πραγματεία του Συνταγματικού Δικαίου. τ.Β', έκδ. Β' 1874.

Ν.Ν. ΣΑΡΙΠΟΛΟΣ: Ελληνικό Συνταγματικό Δίκαιο. τ.Α' έκδ. Γ', 1915.

Π. ΣΑΧΙΝΗΣ: Το σύστημα των δύο Βουλών.

Θ.Ν. ΦΛΟΓΑΪΤΟΥ: Εγχειρίδιον Συνταγματικού Δικαίου. Αθήνα, ά. χρ.

Ενδεικτική Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

J. BAINVILLE: Histoire de France. 2. vol., Paris, 1924.

Paul CLOCHE: Le siècle de Pericles. Que sais-je, PUF.

G. DANIEL: Histoire de France depuis l' établissement de la monarchie française. Paris, 1969.

H. DESPLACES: Sénats et Chambers hautes. 1984.

L. DUGUIT: Droit Constitutionnel. τ.2, 1993 και ρ.4, 1924.

J.P. ESMEIN: Elements du droit constitutionnel Français et comparé. 1921, τ.Ι και ΙΙ.

Jean IMBERT: Le droit antique et ses grouillements modernes. Que sais-je, PUF.

St.J. MILL: Consider of representative Government. XIII.

F. LOT: La France des origines a la guerre de Cent Ans. 24e ed. Paris, 1948.

Ch. De MONTESQUIEU: Esprits des, Lois. Βιβλίο XI, κεφ. VI.

C. PETIT-DUTAILLIS: La Monarchie féodale en France et en Angleterre (Xe-XIIIe siècle). Paris, 1933; Les Communes françaises des origines auXVIIIe siècle. Nouv. ed., Paris 1970.

W. STUBBS: Histoire de l' Angleterre (Constitutional History of England). Trad. G.Lefebvre, v.3 Paris, 1945; History of England. 3 vol., ed. rev., New York, 1952.

Alexis de TOQUEVILLE: Ou va la démocratie en Amérique.

G.R. ELTON: England under the Tudors. Londres, 1955.

F.M. POWICKE: The Reformations in England, Londres, 1942.

H. PELLING: Modern Britain (1885-1995). Edinburgh, 1960.

A. SIEGFRIED: La crise britannique au XXe siecle. Paris 1931.

Ενδεικτική αναφορά εφημερίδων, αρχείων

Sauce de l' Assemble Nationale, février 1873, officiel 1 mars 1873.

Επίσημη Εφημερίδα της Συνελεύσεως του 1863, τ. ΣΤ.

Εφημερίδα Πρακτικών της Β' Εθνικής Συνέλευσης, τ.6.

Journal des Débats, Paris, 1879.

Revue du Droit Public, 1919.

Revue des deux mondes, Paris, 1893.